

Rikspolisstyrelsen

Polisavdelningen
Enheten för utredning och lagföring

Datum
2009-09-22

Diarienum (åberöpas vid korresp)
POA-428-6530/08

Regeringen
103 33 Stockholm

Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets barnahus

Förord

Regeringen gav den 23 oktober 2008 Rikspolisstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen, ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott och att låta utvärdera verksamheter där myndigheter samverkar i gemensamma lokaler vid utredningar kring dessa barn.

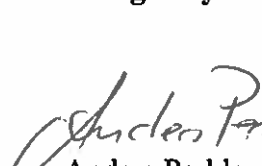
Rapporten är en delredovisning av uppdragets första del och innehåller gemensamma nationella riktlinjer för samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott. Riktlinjerna avser både samverkan i gemensamma lokaler, så kallade barnahus, och samverkan där gemensamma lokaler saknas. Av rapporten framgår även vilka kriterier som särskilt ska gälla för barnahusverksamhet, vilka behov av författningsändringar på området som de samverkande myndigheterna i uppdraget ser samt den ekonomiska konsekvensen av det som redovisningen föreslår.

I arbetet har en särskild arbetsgrupp bildats. Deltagare har från Socialstyrelsen varit utredarna Håkan Aronsson, Kerstin Nordstrand och Anna-Karin Rosman, från Rättsmedicinalverket överläkaren Petra Råsten Almqvist och verksjuristen Christina Bergenstrand, från Åklagarmyndigheten överåklagaren Marianne Ny, kammaråklagarna Ulrika Bentelius Egelrud och Katarina Olsson samt från Rikspolisstyrelsen verksjuristen Aimée Jillger, kriminologen Ann-Charlotte Jagefjord samt kommissarien Malin Källström.

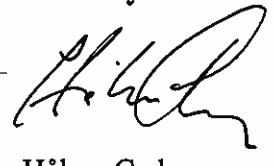
Åklagarmyndigheten

Rättsmedicinalverket

Socialstyrelsen

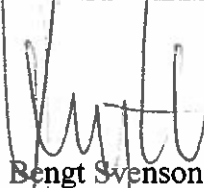

Anders Perklev
Riksåklagare

Erna Zelmin
Generaldirektör

Håkan Ceder
stf. Generaldirektör

Rikspolischefen Bengt Svenson har beslutat denna redovisning. I den slutgiltiga handläggningen har deltagit överdirektören Maria Bredberg Pettersson, stabschefen Eva Lindahl, chefsjuristen Lotta Gustavsson, CIO Ola Öhlund, avdelningscheferna Ulrika Herbst, Marina Rydholm, Lars Lindahl, Anders Hagquist, sektionschefen Stefan Eurenus samt kommissarien Malin Källström, föredragande.

RIKSPOLISSTYRELSEN

Bengt Svenson

Malin Källström

FÖRORD	2
1. SAMMANFATTNING	4
2. INLEDNING	4
2.1 UPPDRAGET	4
2.1.1 Uppdragets genomförande.....	5
2.2 STRATEGI FÖR SAMVERKAN.....	5
2.3 TIDIGARE UTVÄRDERING AV BARNAHUSVERKSAMHETEN.....	6
3. SAMVERKAN	7
3.1 MÅL FÖR SAMVERKAN.....	7
3.2 FÖRUTSÄTTNINGAR	7
3.3 GRUNDLÄGGANDE IDÉER.....	7
4. GEMENSAMMA NATIONELLA RIKTLINJER	9
4.1 SAMVERKANSAVTAL/ÖVERENSKOMMELSE.....	9
4.2 MÅL.....	9
4.3 MÅLGRUPP	9
4.4 UPPTAGNINGSSOMRÅDE	10
4.5 EKONOMI OCH KOSTNADSFÖRDELNING	10
4.6 RUTINER FÖR ANMÄLAN TILL SOCIALTJÄNST OCH POLIS.....	10
4.7 SAMORDNARFUNKTION	10
4.8 SAMRÅD	10
4.9 MEDHÖRNING VID BARNFÖRHÖR.....	11
4.10 KRISBEMÖTANDE OCH FÖRSTA KRISSTÖD.....	11
4.11 MEDICINSK UNDERSÖKNING	11
4.12. SÄKERSTÄLLANDE AV KOMPETENS.....	12
4.13 DOKUMENTATION, UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING.....	12
5. KRITERIER FÖR BARNAHUSVERKSAMHETERNA	12
5.1 SAMVERKANSAVTAL/ÖVERENSKOMMELSE.....	12
5.2 MÅL.....	12
5.3 MÅLGRUPP	12
5.4 UPPTAGNINGSSOMRÅDE	13
5.5 EKONOMI OCH KOSTNADSFÖRDELNING	13
5.6 RUTINER FÖR ANMÄLAN	13
5.7 SAMORDNARE.....	13
5.8 SAMRÅD	13
5.9 MEDHÖRNING VID BARNFÖRHÖR	13
5.10 MILJÖ, KRISBEMÖTANDE OCH KRISSTÖD	13
5.11 MEDICINSK UNDERSÖKNING	14
5.12 SÄKERSTÄLLANDE AV KOMPETENS.....	14
5.13 DOKUMENTATION, UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING.....	14
5.14 ERFARENHETSUTBYTE.....	14

1. Sammanfattning

På uppdrag av regeringen har Rikspolisstyrelsen i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen tagit fram förslag till gemensamma nationella riktlinjer för samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott.

Målet för samverkan är att tillförsäkra barn som misstänks vara utsatta för brott rätts- trygghet, gott bemötande och stöd samt vid behov omgående kris- och behandlingsinsats. Samverkan ska präglas av ett konsekvent barnperspektiv - inte verksamhetsperspektiv - och en övergripande målsättning om att barnet ska få skydd och stöd från samhället utifrån en helhetssyn. Barnets bästa ska vara i fokus under processen.

De nationella riktlinjerna riktar sig till myndighets-, kommun- och landstingsledningarna i landet, samt till styrgrupper och praktiker i deras respektive roller vid samverkan kring barnet. Riktlinjerna ska ses som rekommendationer för de samverkande parterna. De bygger på grundidéer för samverkan, som samverkansavtal eller överenskommelser om samverkan, gemensam målgrupp, samråd, medhörning vid barnförhör och samordnar- funktion. Utöver detta betonas i riktlinjerna vikten av att träffa överenskommelser om upptagningsområde, ekonomi- och kostnadsfördelning, rutiner för anmälan, krisbemö- tande och krisstöd, medicinsk undersökning, kompetens samt dokumentation, uppfölj- ning och utvärdering.

Målgruppen i de nationella riktlinjerna har utökats till att omfatta fler brottsutsatta barn än de som vanligtvis ingår vid samverkan i barnahus. I den föreslagna målgruppen ingår också barn som utsatts för människohandel, kvinnlig könsstympning samt barn som lever med våld i familjen.

Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen har i enlighet med uppdraget enats om vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att samverkan i gemensamma lokaler ska få kallas barnahus. De gemensamma nationella riktlinjerna är däremot formulerade som *bör*.

2. Inledning

2.1 Uppdraget

Regeringen gav den 23 oktober 2008 i uppdrag åt Rikspolisstyrelsen att, i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen, ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott. Syftet med de gemensamma nationella riktlinjerna är enligt uppdraget att säkerställa att samverkan vid utredningar kring barn sker på ett effektivt och rättssä- kert sätt, med barnets bästa i fokus. Av redovisningen i den del som avser de gemen- samma nationella riktlinjerna ska det framgå hur samverkan ska bedrivas och hur de pro- blem som identifierats ska hanteras på ett rättssäkert sätt. I de fall förslagen kräver för- fattningsändringar ska dessa redovisas (se bilaga 1). Redovisningen ska även innehålla en analys av de föreslagna åtgärdernas ekonomiska konsekvenser (se bilaga 2). Myndig- heterna bör också enas om vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att verksamheten ska anses vara ett barnahus. Dessa delar av uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2009.

I uppdraget ingår vidare att låta utvärdera verksamheter där myndigheter samverkar i gemensamma lokaler vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott. Syftet med utvärderingen är att ta fram underlag för bedömning av om utredningarna anpassas till barnens behov och om underlagen för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser förbättras. Utvärderingen ska redovisas senast den 15 december 2010.

2.1.1 Uppdragets genomförande

Rikspolisstyrelsen har i uppdraget samverkat med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen. I arbetets inledande fas erbjöds en referensgrupp att vid två tillfällen lämna synpunkter. Gruppen bestod av representanter från Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, ECPAT, Rädda Barnen, Svenska Advokatsamfundet, Svenska barn- och ungdomspsykiatriska föreningen, Svenska Barnmedicinska föreningen och Sveriges Kommuner och Landsting. De framtagna förslagen har också delats inom respektive myndighet samt med ett urval av barnhusverksamheterna.

Under arbetet har diskussioner förts kring begreppet *gemensamma nationella riktlinjer*. Riktlinjer som styrmedel har olika juridisk innebörd hos de samverkande myndigheterna och medför i vissa fall en tillsynsplikt. Samverkansgruppen har därför enats om att de gemensamma nationella riktlinjerna ska ses som *rekommendationer* för de samverkande parterna.

I arbetet har även diskussioner förts om en gemensam logotyp för barnahus som uppfyller de beslutade kriterierna. Denna idé har från flera håll uppfattats positivt. Samverkan i barnahus innebär emellertid inte att man under gemensam huvudman inrättar en ny organisation, vars verksamhet ska bemyndigas. Avvägt mot risken att en logotyp kan framstå som en kvalitetskontrollerad auktorisering av en fristående verksamhet framstår förslaget som mindre väl motiverat. Frågan är också vem som ska utfärda logotypen. Att verksamheterna skulle "auktorisera" sin egen samverkan ter sig mindre lämpligt. Med utgångspunkt i de riktlinjer som föreslås är därför gemensam logotyp för barnahus inte aktuell.

Samverkansgruppen gör vidare bedömningen att ett nytt ställningstagande avseende riktlinjer och kriterier bör ske efter den utvärdering av samverkan som ska redovisas i december 2010.

2.2 Strategi för samverkan

År 2004 fick Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling i regeringsuppdrag att ta fram en nationell strategi för samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa. Uppdraget resulterade i en rapport som reviderades och presenterades med en fördjupnings- och diskussionsdel år 2007 (*Strategi för samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*, fortsättningsvis benämnd *Strategi för samverkan*). Strategin togs fram för att belysa nödvändigheten av och skyldigheten att samverka och ska vara ett stöd för långsiktig, stabil och framgångsrik samverkan. Strategin ska också vara vägledande för alla verksamheter som har ett uppdrag i förhållande till barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa som målgrupp.

I *Strategi för samverkan* framgår att god och stabil samverkan förutsätter styrning, struktur och samsyn. Det mest centrala är *styrningen* vilket innebär att den politiska och administrativa ledningen inom de berörda verksamheterna aktivt tar ställning för samverkan. Om inte samverkan stöds på ledningsnivå kommer den bara att fungera kortsiktigt och blir personbunden. Ledningarna behöver gemensamt efterfråga uppföljning och utvärdering av samverkan. Stabil och effektiv samverkan kräver också god *struktur*, för att bland annat kunna överbygga strukturella hinder i form av skilda regelsystem. Vidare krävs att de samverkande verksamheterna har tydligt gemensamt mål och att de har definierat den gemensamma målgruppen samt kartlagt de behov som man vill tillgodose med samverkan. Verksamheterna behöver slutligen förbättra sin kommunikation och öka *samsynen* för att övervinna kulturella hinder i form av skilda ideologier och kunskapsgrunder.

I rapporten framhålls även att samverkan ska präglas av ett konsekvent barnperspektiv – inte verksamhetsperspektiv – och en övergripande målsättning om att barnet ska få skydd och stöd från samhället utifrån en helhetssyn.

Det är viktigt att samverkan inkluderar mesta möjliga delaktighet och öppenhet samt att de samverkande myndigheterna är lyhörda när det gäller formerna för samverkan. Det är dessutom betydelsefullt att den enskildes rätt till integritet inte åsidosätts i strävan att skapa samverkansarenor för att ”effektivisera” arbetet. Samverkan mellan myndigheterna får heller inte leda till att sekretessen blir eftersatt.

Slutsatserna i *Strategi för samverkan* ligger till grund för föreliggande utrednings ställningstaganden och utgör förutsättningarna för de riktlinjer och kriterier för barnahus som utredningen föreslår.

2.3 Tidigare utvärdering av barnahusverksamheten

År 2005 fick Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen och Åklagarmyndigheten i uppdrag av regeringen att medverka till etablering, uppföljning och utvärdering av försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak, så kallade barnahus, vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för misshandel och sexuella övergrepp. Försöksverksamhetens syfte var att bättre anpassa utredningarna till barnens behov och genom samverkan förbättra kvaliteten i utredningarna, för att skapa bättre underlag för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser. Uppdraget genomfördes i nära samarbete med Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Rädda Barnen och Sveriges Kommuner och Landsting. Rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet gavs i uppdrag att utvärdera försöksverksamheten och uppdraget slutredovisades till regeringen i mars 2008 (*Utvärderingsrapporten Barnahus – försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak vid misstanke om brott mot barn, RPS, SoS, RMV & ÅM 2008*).

Utvärderingen av försöksverksamheten med barnahus kunde inte fastställa entydiga, mätbara effekter när det gällde utredningarnas kvalitet, ökad lagföring och förbättrade psykosociala insatser. Detta berodde bland annat på att flera av försöksverksamheterna inte kom igång som planerat. Den samlade bedömningen visade emellertid att barnahusen innebar förbättrad kvalitet utifrån ett barnperspektiv. Miljön i barnahusen var anpassad för barn och krisstödet hade generellt sett förbättrats. Fler barnförhör hölls och fler barn läkarundersöktes än i de jämförelseorter utan barnahus som ingick i utvärderingen.

Vidare förordnades särskild företrädare eller målsägandebiträde i högre utsträckning. De utredningar enligt socialtjänstlagen som granskades höll en god kvalitet utifrån de kriterier som satts upp.

Utvärderingen visade att samverkan kring barn och unga som misstänktes vara utsatta för brott har blivit effektivare och mer strukturerad men också att det finns hinder för samverkan. Myndigheternas geografiska indelning och osäkerhet kring sekretessbestämmelsernas tillämpning vid samråd och medhörning var några hinder, liksom otydlighet kring ansvars- och kostnadsfördelning.

3. Samverkan

3.1 Mål för samverkan

Målet för samverkan är att tillförsäkra barn som misstänks vara utsatta för brott rätts-trygghet, gott bemötande och stöd samt vid behov omgående kris- och behandlingsinsatser. Barnets bästa ska vara i fokus under processen. Barnet ska vara informerat om åtgärder som berör honom eller henne samt ges tillfälle att uttrycka sin uppfattning och åsikter i den utsträckning och på det sätt hans eller hennes mognad medger.

3.2 Förutsättningar

Styrning

En väl fungerande samverkan förutsätter styrning på alla ledningsnivåer, inte minst på den övergripande politiska och administrativa nivån. En viktig uppgift för de samverkande myndigheternas ledningar är att ansvara för att samverkan sker och fungerar väl samt att låta följa upp och utvärdera verksamheten. En tydlig struktur för samverkan på ledningsnivåerna ger förutsättningar för att träffa nödvändiga överenskommelser, bland annat om ansvarsfördelning, kostnader, samordnad uppföljning och utvärdering.

Struktur

En klar struktur i form av överenskommelser om mål, målgrupp, yrkesroller, ansvars- och arbetsfördelning, samråd, samordnarfunktioner och rutiner för samverkan är nödvändig liksom tydlighet kring termer och begrepp.

Samsyn

Samsyn handlar om tillit mellan de inblandade myndigheterna och yrkesutövarna och om en gemensam bild av arbetet och målet för detta. Det är viktigt att de samverkande parterna upparbetar goda professionella relationer och kontinuerligt arbetar med tvärprofessionell kompetens- och metodutveckling. För att få samsyn kring termer och begrepp krävs en pågående diskussion mellan parterna.

3.3 Grundläggande idéer

Samverkansavtal

Samverkansavtal/överenskommelser är en förutsättning för effektiv och ändamålsenlig samverkan och för att samverkan inte ska riskera att bli eftersatt vid personalomsättning och omorganisation. Samverkansavtal bör därför upprättas på olika nivåer mellan de samverkande myndigheterna.

Samverkande parter

Samverkan bör alltid omfatta socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin samt hälso- och sjukvård. Därutöver kan samverkan även omfatta andra kompetenser.

Målgrupp

Utöver den grupp barn som brukar omfattas av samverkan bör i målgruppen för samverkan också ingå barn som utsatts för människohandel, kvinnlig könsstympning samt barn som lever med våld i familjen. Vidare kan, där möjlighet och utrymme för verksamheterna finns, samverkan även omfatta barn som är förövare av sexualbrott.

Samråd

Möte mellan de samverkande myndigheterna, samråd, inför eller i anslutning till att brott mot barnet polisanmäls är i dag navet för barnahusverksamheterna. Samråden är en bra och effektiv modell för att planera och koordinera verksamheternas olika insatser initialt, liksom för att minska risken för att de parallella utredningarna försvårar eller hindrar för varandra. Vid samråden är det viktigt att representanter från polis, åklagarmyndighet, socialtjänst samt den kompetens inom hälso- och sjukvård som i det enskilda ärendet kan antas behövas är närvarande. Finns det i det enskilda ärendet behov av särskild kompetens vid samrådet, bör sådan representant ges möjlighet att delta.

Medhörning vid barnförhör

Ett av huvudsyftena med samverkan inom barnahusverksamheterna är att barnet inte ska behöva lämna sin berättelse vid flera tillfällen och till flera olika personer, eftersom det kan medföra sekundär traumatisering för barnet. Ett annat viktigt syfte är att polis och socialtjänst, med stöd av barn- och ungdomspsykiatri, omgående ska kunna göra en risk- och skyddsbedömning.

En effektiv lösning som tar hänsyn till barnets behov är så kallad medhörning. Medhörning innebär att yrkesföreträdare som behöver få ta del av barnets berättelse följer förhöret via monitor från ett angränsande rum (ett medhörningsrum). Detta arbetssätt ger också samtliga företrädare möjlighet att få kompletterande frågor ställda till barnet, vilket underlättar bedömningen av deras respektive insatser. Barnet behöver då inte berätta om händelserna för olika personer vid olika tillfällen.

Samordnarfunktion

En funktion för samordning av de olika verksamheternas åtgärder är nödvändig för att de parallella utredningarna inte ska hindra eller försvåra för varandra.

I samtliga av landets barnahusverksamheter finns en eller flera samordnare anställda. Samordnarens uppgift är att vara kontaktperson för samverkansparterna och initiera koordinering och planering av de olika aktörernas initiala åtgärder. Även för samverkan på orter där gemensam lokal saknas är det viktigt att träffa överenskommelse om samordnarfunktion.

4. Gemensamma nationella riktlinjer

De nationella riktlinjerna riktar sig till myndighets-, kommun- och landstingsledningarna i landet, samt till styrgrupper och praktiker i deras respektive roller vid samverkan kring barnet. De omfattar inte de samverkande myndigheternas övriga verksamhet. Riktlinjerna ska ses som rekommendationer för de samverkande parterna.

Samverkan kring barnet är en förutsättning för att alla barn i Sverige som misstänks vara utsatta för brott ska få samma möjlighet till gott omhändertagande när utredningar genomförs parallellt av sociala myndigheter samt av åklagare och polis. De nationella riktlinjerna avser samverkan *både* i barnahus *och* på orter där sådana saknas.

4.1 Samverkansavtal/överenskommelse

Avtal/överenskommelse på ledningsnivå mellan de samverkande parterna inom socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin samt hälso- och sjukvård är en förutsättning för effektiv och ändamålsenlig samverkan. Samverkansavtal/överenskommelse bör även upprättas mellan aktörerna på styrgrupps- och arbetsgruppsnivå.

4.2 Mål

Målet för samverkan är att tillförsäkra barn som misstänks vara utsatta för brott rättstrygghet, gott bemötande och stöd samt vid behov omgående kris- och behandlingsinsatser. Barnets bästa ska vara i fokus under processen. Det berörda barnet ska få information om åtgärder som berör honom eller henne, samt få tillfälle att uttrycka sin uppfattning och åsikter i den utsträckning och på det sätt som hans eller hennes mognad medger. De utredningar som parallellt genomförs inom rättsväsendet och socialtjänsten ska inledas skyndsamt och bedrivs så snabbt som hänsynen till barnet och sakens komplexitet medger. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske. För utredningarna gäller lagstadgade tidsfrister.

4.3 Målgrupp

Målgrupp för samverkan är barn som misstänks vara utsatta för

- misshandel och andra våldsbrott enligt 3 kap. brottsbalken (brott mot liv och hälsa),
- olaga frihetsberövande, grov fridskränkning, människohandel, olaga tvång, olaga hot, ofredanden och andra brott enligt 4 kap. brottsbalken (brott mot frihet och frid),

och där utredningar kring barnet inleds parallellt av sociala myndigheter samt av åklagare och polis.

- våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt tvång, våldtäkt, köp av sexuell handling av barn och övriga brott enligt 6 kap. brottsbalken (sexualbrott),
- kvinnlig könsstympning enligt lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor

I målgruppen ingår även barn som lever med våld i familjen (vittne till våld, direkt eller indirekt)

De angivna brottstyperna inkluderar brott med hedersmotiv.

Där det bedöms lämpligt bör samverkan även omfatta barn som är förövare av sexualbrott.

4.4 Upptagningsområde

I samverkansavtalet ska det klargöras vilket som är upptagningsområdet. Upptagningsområdet bör bestämmas utifrån geografiska förutsättningar.

Den tidigare barnahusutvärderingen visade att en av utmaningarna med samverkan var just de respektive samverkande verksamheternas olika upptagningsområden. Eftersom polisen arbetar länsvis, socialtjänsten kommunvis och hälso- och sjukvården i landsting och då dessa områden ofta skär genom eller överlappar varandra talar mycket för att det krävs länsvis samverkan för att samtliga berörda verksamheter ska kunna delta i nödvändig utsträckning.

4.5 Ekonomi och kostnadsfördelning

Avtal/överenskommelse om fördelning av kostnader bör upprättas. Även vid samverkan utan gemensamma lokaler finns kostnader som är nödvändiga att avtala eller träffa överenskommelse om, såsom kostnader för samordnarfunktion.

4.6 Rutiner för anmälan till socialtjänst och polis

Misstanke om brott mot barn uppmärksammas ofta först av skola, förskola eller hälso- och sjukvård. Alla verksamheter som omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen, bör ha tydliga rutiner för anmälan till socialnämnd.

Vid misstanke om brott mot barn bör det noga övervägas att utöver anmälan till socialnämnden samtidigt anmäla misstanken till polisen. Samtidig anmälan till socialtjänst och polis ökar chansen att utreda brottsmisstanken. Det ger möjlighet att höra barnet utan att barnet utsatts för påverkan, att dokumentera skador direkt och exempelvis omhändertaga föremål som använts vid brottet. Det finns möjlighet att göra en polisanmälan vid brott mot barn med stöd av sekretessbrytande bestämmelser i 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen.

4.7 Samordnarfunktion

Det bör framgå av samverkansavtalet/överenskommelsen vem eller vilka som ansvarar för samordning i ärendena samt vilka övriga uppgifter som ingår i samordnarfunktionen. I funktionen bör det ingå att initiera samråd samt att ansvara för dokumentation av ärendena.

4.8 Samråd

Samråd bör hållas inför eller i direkt anslutning till polisanmälan.

Vid samrådet bör representanter från polis, åklagarmyndighet socialtjänst delta, samt den kompetens inom hälso- och sjukvård som antas behövas. Finns det i det enskilda ärendet behov av ytterligare kompetens vid samrådet, bör sådan representant ges möjlighet att delta. I den mån samråd inte kan ske, exempelvis på grund av långa avstånd, bör det finnas förutsättningar för samråd via videolänk eller telefonkonferens.

Vid samråd görs en arbetsfördelning och planering av hur myndigheterna ska samordna sina åtgärder i ärendet.

4.9 Medhörning vid barnförhör

Vid förhöret med barnet bör man utifrån barnperspektivet och för koordineringen av de parallella utredningarna eftersträva att åklagare, barnets särskilda företrädare/målsägandebiträde samt företrädare för socialtjänsten, barnmedicin och barnpsykiatri ges tillfälle att närvara vid medhörning. Åklagarens närvaro leder till snabbare handläggning genom att direktiv och beslut kan lämnas i direkt anslutning till förhöret. Den misstänktes rättigheter enligt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna medför att den misstänktes försvarare ska ges tillfälle att närvara vid barnförhören, när så kan ske utan men för förundersökningen. Vid i vart fall det förhör som planeras vara det sista och avslutande förhöret med barnet ska försvararen ges tillfälle att närvara vid medhörning och genom förhørsledaren få sina frågor ställda till barnet.

Vem som kan få följa förhöret genom medhörning beslutas alltid av åklagare.

Barnet har rätt till full information om förhörssituationen och om vilka som finns i medhörningsrummet. Av hänsyn till barnet måste det noga övervägas vilka som ska följa förhöret. Barnet måste utifrån ålder och mognad ges tid för att få sina eventuella frågor besvarade på ett begripligt och ärligt sätt.

4.10 Krisbemötande och första krisstöd

De parter som samverkar kring barn och unga som misstänks vara utsatta för brott ska ha kunskap om hur barn och unga i kris bör bemötas. Det första krisstödet, inklusive bedömning av fortsatt behandling, bör erbjudas barnet och eventuellt medföljande vårdnadshavare i anslutning till den första insatsen. Vilken part som ansvarar för detta är viktigt att avtala om. Med ett gott krisbemötande menas i detta sammanhang empatiskt och gott omhändertagande. Med krisstöd avses att i samtalsform hjälpa ett barn eller en vårdnadshavare att förstå vad barnet kan ha utsatts för, ge information om vanliga reaktioner vid kriser och att svara på praktiska frågor om vad som kommer att hända i nästa steg. I krisstöd ingår även att göra en bedömning av barnets och eventuella syskons behov av ytterligare stöd och behandling.

4.11 Medicinsk undersökning

Särskilda rutiner för den medicinska undersökningen bör utvecklas. Relevant medicinsk kompetens bör finnas från barnmedicin, gynekologi, barn- och ungdomspsykiatri samt rättsläkare. I det fall utredningarna ställer krav på flera specialiserade undersökningar bör dessa samordnas. När, var och hur den medicinska undersökningen lämpligast genom-

förs måste bedömas utifrån barnets bästa och ärendets art. Där det saknas möjlighet till undersökning av rättsläkare ska det finnas särskilda rutiner för upprättande av rättsintyg.

4.12. Säkerställande av kompetens

De samverkande myndigheterna ska säkerställa att de personer som handlägger ärendena har hög kompetens och god erfarenhet på området. Respektive myndighet bör tillgodose kompetensbehoven genom utbildning och kompetensförsörjningsplaner samt inhämta speciell kompetens i ärenden som kräver särskild kunskap som exempelvis människohandel, kvinnlig könsstympning, hedersrelaterade brott eller brott mot barn med funktionsnedsättningar.

4.13 Dokumentation, uppföljning och utvärdering

I avtal/överenskommelse om samverkan bör det regleras hur uppföljning och utvärdering av samverkan ska ske. Uppföljning och utvärdering bör efterfrågas kontinuerligt av ledningen, ingå i de överenskommelser om samverkan som görs och vara gemensamma för de samverkande verksamheterna. Uppföljning och utvärdering förutsätter att samverkan systematiskt dokumenteras.

5. Kriterier för barnahusverksamheterna

Den utvärdering som under 2008 redovisades av försöksverksamheten barnahus visade att det finns stora skillnader mellan barnahusverksamheterna. Skillnaderna gäller bland annat målgrupp och hur de samverkande verksamheterna bidrar med resurser vid samråd, medhörning, krisstöd och medicinska undersökningar. Det är naturligt att det utifrån lokala eller regionala förutsättningar finns skillnader. Av kvalitets skull måste dock grundläggande krav för samverkan i barnahus ställas upp.

Arbetet i barnahus *ska* - för att verksamheten ska få kallas barnahus - följa de nationella riktlinjerna för samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott. Kriterierna utifrån riktlinjerna är med andra ord ska-krav.

5.1 Samverkansavtal/överenskommelse

Samverkan i barnahus ska utgå från de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.1. Samverkan i barnahusen ska bygga på avtal/överenskommelse på ledningsnivå, styrgruppsnivå och arbetsgruppsnivå.

5.2 Mål

Målet för samverkan i barnahus finns beskrivet i de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.2.

5.3 Målgrupp

Målgrupp och förutsättningar för när samverkan ska ske i barnahus framgår av de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.3.

5.4 Upptagningsområde

Hur upptagningsområdet för samverkan i barnahus ska bestämmas framgår av de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.4.

5.5 Ekonomi och kostnadsfördelning

Avtal om fördelning av kostnader för samverkan i barnahus ska upprättas.

5.6 Rutiner för anmälan

För samverkan i barnahus gäller för anmälan de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.6.

5.7 Samordnare

För samverkan i barnahus gäller för samordnare de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.7.

Det ska framgå av samverkansavtalet/överenskommelsen vilken eller vilka verksamheters representanter som ansvarar för samordnarfunktionen i barnahuset.

5.8 Samråd

För samverkan i barnahus gäller för samråd de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.8.

Samråd ska hållas inför eller i direkt anslutning till polisanmälan. Vid samrådet ska eftersträvas att representanter från polis, åklagarmyndighet, socialtjänst samt den kompetens inom hälso- och sjukvården som i det enskilda ärendet kan antas behövas deltar. Finns det i det enskilda ärendet behov av ytterligare kompetens vid samrådet, ska sådan representant ges möjlighet att delta. I den mån samråd inte kan ske, exempelvis på grund av långa avstånd, ska förutsättningar för samråd via videolänk eller telefonkonferens erbjudas.

5.9 Medhörning vid barnförhör

För samverkan i barnahus gäller för medhörning de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.9.

5.10 Miljö, krisbemötande och krisstöd

För samverkan i barnahus ska för krisbemötande och krisstöd gälla de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.10.

I barnhusen ska den fysiska miljön vara särskilt anpassad för barn och unga. Mottagandet och bemötandet ska vara tryggt och barnvänligt vid undersökningar, förhör och krisstöd.

Verksamhet med andra ändamål bör inte förekomma i lokalerna då detta riskerar att begränsa beredskapen att ta emot barn.

Kompetens för krisbemötande och första krisstöd för barn och medföljande vårdnadshavare ska finnas. Krisstödet ska även omfatta en bedömning av barnets och eventuella syskons behov av ytterligare stöd och behandling.

Krisstödet inklusive bedömning av behov av fortsatt behandling ska kunna erbjudas i direkt anslutning till det första besöket. Vilken part som ansvarar för detta bör fastställas i avtal.

5.11 Medicinsk undersökning

För samverkan i barnahus gäller för medicinsk undersökning de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.11.

Det bör eftersträvas att det på barnhusen finns möjlighet att utföra läkarundersökning i lokaler som är anpassade för ändamålet. Hänsyn till patient- och rättssäkerhet och iakttagande av barnperspektiv kräver att miljö och utrustning i undersökningsrummen utformas så att hälso- och sjukvårdens lagstiftning och föreskrifter kan följas. Utifrån undersökningarnas omfattning, barnets bästa och ärendets art, är det dock nödvändigt att i varje ärende ta ställning till var undersökningen ska ske.

5.12 Säkerställande av kompetens

För samverkan i barnahus gäller för säkerställande av kompetens de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.12.

De parter som samverkar i barnhusen ska erbjuda personal med kompetens och erfarenhet för arbetet med att möta barn och unga.

5.13 Dokumentation, uppföljning och utvärdering

För samverkan i barnahus ska för dokumentation, uppföljning och utvärdering gälla de gemensamma nationella riktlinjerna punkt 4.13.

Vid samverkan i gemensamma lokaler ska dokumentation av varje ärende ske på sådant sätt att det så enkelt som möjligt går att spåra. Det ska vara möjligt att koppla ärendet till barnhusets verksamhet, se vilka initiala insatser barnet och dess familj har erbjudits och vilka de har genomgått, liksom att följa upp vilka fortsatta åtgärder som har genomförts.

5.14 Erfarenhetsutbyte

Erfarenhetsutbyte och verksamhetsuppföljning bör regelbundet ske för personal som ingår i barnhusets samverkan. Erfarenhetsutbyte bör också ske mellan barnhusen.